

formatet. Emellanåt uppstår ett inifrånperspektiv som tillåter eufemistiska uttryck som att året 1933 medför ”djupgående förändringar för hela det tyska samhället” (s. 61) eller rubriker som ”På hemligt uppdrag” och ”Spionen som hamnade i kylan”. Dessa ger snarast en dramatiserande och bagatelliserande inramning av Johannes Pauls gärning och verk, där en idéhistorisk analys i stället hade varit önskvärd.

Stockholms universitet

CHARLOTTA SEILER BRYLLA

Ian Buruma, *År noll: Historien om 1945* (Stockholm: Natur & kultur 2015). 366 s.

År 1945 var kulmen på de fasor som andra världskriget förde med sig, men det var även början på något nytt – något nytt noga grundlagt på dessa fasor. Ian Burumas bok handlar om just år 1945 och han beskriver året som ett av de våldsammare under kriget. Det var ett år då oförrätter löstes våldsamt och handgripligt av enskilda såväl som av statsledare, ofta utan precision i vem som drabbades eller hur de drabbades.

Burumas huvudtema är sociala strukturers sönderbrytande, en del utvinningar hamnar dock snarare under det mer generella temat mänsklig grymhet. Sociala strukturer av olika slag bröts 1945, med en före detta stridande manlig befolkning i besegrade länder som berövats självkänsla såväl som självförtroende, samt i många fall hade förlorat det materiella de kan ha ägt. Den kvinnliga delen av befolkningen i framför allt Tyskland utsattes för systematiska övergrepp. I boken berättas emellertid även en historia som ger tydligare resonans till den om den slagna manliga befolkningen: berättelser om emancipation, funna i bland annat Nederländerna, Tyskland och Japan. Där, i efterdyningarna av kriget, framstår de västallierade ländernas soldater som de nya, friska och lockande fria för de lokala unga kvinnorna. Ett otvunget och fritt umgänge med exotiska utländska unga män spirade som en naturlig konsekvens av den nya ordningen. De utländska männen, med armar som trädstammar för att referera en japansk källa i boken, utgjorde en stark kontrast till de inhemska besegrade och stukade männen. Detta var något som ytterligare berövade de inhemska männen den självkänsla de kan ha haft kvar i nederlagets stund. Märk väl att detta även gäller befriade före detta ockuperade länder som Nederländerna och Frankrike, där männen var hjälplösa som barn och blev räddade av dådkraftiga västallierade män – ett faktum som var lättare att förlikas med, ja till och med omfamna, för de lokala kvinnorna än det var för de lokala männen.

Buruma tar upp den etniska rensning som senare drabbade tyskar i Östeuropa och östra Tyskland och som Winston Churchills förespråkade i det brittiska underhuset. Han pekar på svårigheter i narrationen om det goda som besegrade det onda. Ondska besegrades, huruvida det ersattes med vad som var gott eller med vad som råkade finnas till hands är en annan fråga. På det hela taget handlade 1900-talet om byråkratiska mekanismer, människor som i frånvaro av annan gud resolut eller trevande kunde prova på dennes syssla på egen hand öga mot öga, eller genom att skriva under dokument med långtgående konsekvenser. I det förra fallet var det inte sällan så att majoritetsgrupper gav sig på minoritetsgrupper och ibland minoriteter som hade anknytning till de besegrade, såsom tyskar utanför det egentliga Tyskland. Det kunde även röra sig om judar som redan lidit svårt under nazistiskt styre och som vid befrielsen utsattes för ytterligare förföljelser av de nyligen befriade lokala majoriteterna, eller om judar som i kampen mot odjuret inte aktade sig att själva bli ett odjur. Förintelsen har ofta – och helt rimligt – framställts som typexemplet på det byråkratiska dödandet, men faktum är att den europeiska kulturen ledde oss fram till ett 1900-tal där nazismen snarare passade in än stod ut – något som man förfärat och underförstått kan förstå även om en tysk *Sonderweg* diskuterats som ett sätt skapa distans till de mindre tilltalande sidorna i vårt nära förflutna. En reaktion har i förlängningen blivit att inte tillmäta den egna kulturen något värde eller ens existens, och som en reaktion på det har kulturer som inte drivs av samma självförakt ett tilltagande förakt för denna hållning.

Ett problem med Ian Burumas bok är att referenserna inte alltid redovisas tillfredsställande. I populärare framställningar av historia kan man ha överseende med det. I just detta fall är det dock frågan om en berättelse om övergrepp, övergrepp som jag önskar verifiera, antingen av rent intresse eller för att jag anar en mer komplex historia än vad framställningen låter berätta. Men referenserna är alltså inte alltid tillfredsställande. De är av och till goda, men konsekvent föreligger inte intersubjektiv prövbarhet, vilket hade varit önskvärt, även om författaren är professor i mänskliga rättigheter och journalistik – ja, i synnerhet när författaren är professor i journalistik. Det är den blandade hanteringen av akribi och hur händelser beläggs i beskrivningarna som stör mest. Ämnets allvar manar av sin natur till god akribi. Såvida ett referenssystem helt hade saknats, hade jag personligen reagerat mindre, och i stället sett boken som en populärt hållen bok om fasor i krig. Det handlar alls inte om att jag skulle vara kritisk mot att brutala oförrätter utförda av segrarmakterna i andra världskriget lyfts fram, eller mot att beskrivningar av hatiska handlingar utförda av civilbefolkningen i befriade länder presenteras som just hatiska handlingar. Jag är övertygad om att man lär sig mer om människan på detta sätt än genom betydligt subjektivare berättelser om

ont och gott och jag finner Burumas bok läsvärd. Inte minst om man har ett ytterst så litet intresse av att veta mer om segrans brutalitet året 1945.

Försvarshögskolan

HÅKAN GUNNERIUSSON

Christer Ahlberger & Martin Åberg (red.), *Makt och missnöje: Sockenidentitet och lokalpolitik 1970–2010* (Lund: Nordic Academic Press 2014). 176 s.

Varför har det från början av 1990-talet startats så många lokala partier i Sveriges kommuner, och varför bara i vissa och inte i alla kommuner? Det är huvudfrågeställningarna i den antologi om uppkomsten av lokala partier som redigerats av historikerna Christer Ahlberger och Martin Åberg. Tillsammans har de skrivit en tankeväckande introduktion där fenomenet presenteras och analyseras. De bidrar även med var sitt kapitel utifrån empiriska studier i två kommuner samt med "avslutande reflektioner". För att besvara de relevanta samtidshistoriska frågeställningarna har de tagit hjälp av tre yngre historiker och en statsvetare. Forskarna har antingen genomfört egna fallstudier och bidragit med bakgrunder och sammanhang till partibildningarna. Fallstudierna bygger till stor del på intervjuer med personer som bildat, suttit eller sitter i ledningen för lokala partier i fyra svenska kommuner.

Kommunala partier är inget unikt för Sverige, men här har antalet fördubblats sedan början av 1990-talet. Lokalt kan de vara nog så påtagliga genom röstetalen i valen, genom frågor de driver och sättet att agera. I Sverige som helhet har de dock marginell betydelse. Vid 2010 års val fick lokala partier tillsammans 2,6 procent av rösterna. Ändå väcker de oro bland etablerade rikspartier och intresse bland forskare. Starkast är lokala partier i sydvästra och norra Sverige.

Statsvetarna Ingemar Wörlund och Gissur Ó. Erlingsson har förklarat uppkomsten av lokala partibildningar med ett växande lokalt missnöje och bristande tillit till etablerade rikspartier. Populism med inslag av irrationalitet och karismatiska personligheter har också bidragit. Bokens redaktörer och medförfattare vänder sig starkt mot sådana förklaringar. Med eftertryck hävdar de att det krävs ett historiskt perspektiv för att fullt ut förstå framväxten av lokala partier. Grunden finns i den gamla sockenidentiteten som utmanades av två större kommunsammanslagningar under 1900-talets senare hälft. Från början av 1950-talet till mitten av 1970-talet minskade genom riksdagsbeslut stegvis antalet kommuner från drygt 2 280 till 280. Syftet med reformerna var att skapa ekonomiskt bärkraftiga kom-